

Białystok, 27 maja 2021 r.

Sprawozdanie z wizyty studyjnej w ramach projektu „Zabytki i miejsca pamięci. Województwo podlaskie cz. 1”. Wigry 15-16 maja 2021 r.

W dniach 15-16 maja 2021 r. odbyła się pierwsza wizyta studyjna w ramach projektu zorganizowanego przez Instytut Studiów Kobięcych w Białymstoku „Zabytki i miejsca pamięci. Województwo podlaskie cz. 1”. Projekt ten utworzony został w ramach programu EtnoPolska 2021 powołanego do życia przez Narodowe Centrum Kultury. Wizyta edukacyjna obejmowała teren ziemi wigierskiej – przede wszystkim pokamedulskiego zespołu klasztornego oraz Wigierskiego Parku Narodowego.

Uczestnicy projektu po zakwaterowaniu udali się na dwugodzinne warsztaty prowadzone przez jednego z współorganizatorów przedsięwzięcia – mgr Justynę Granatowską. Miały one za zadanie przybliżenie tematyki dziedzictwa oraz oblicza kulturowego związanego z wizytowanym miejscem. Przedstawione zostały ogólne informacje dotyczące zgromadzenia zakonnego, które przez 133 lata zarządzało obiektem klasztornym na Wigrach - sportretowano postać założyciela, św. Romualda z Camaldoli¹, ukazano kwestie świadczące o tym, dlaczego zakon kamedułów określany jest mianem jednym z najsurowszych zgromadzeń klauzurowych. Ponadto zaprezentowano również samą historię kamedułów – poczynając od wyodrębnienia zakonu ze zgromadzenia bernardynów, poprzez lata świetności zakonu, kończąc na czasach nam obecnych, kiedy to kameduli są jednym z najmniej licznych zgromadzeń duchownych na całym świecie². Szczegółowo omówiona została historia eremu wigierskiego oraz zamieszkujących go pustelników³. Wskazane zostały również zasługi zakonników w kwestii edukacji miejscowej ludności, pomocy w uzyskiwaniu kwalifikacji zawodowych, np. w roli budowniczych, cieśli, snycerzy, itp. oraz udzielania pomocy materialnej i wsparcia duchowego⁴. Poruszono kwestię „cywilizowania” tamtejszych terenów – pustelnicy w 1715 r. założyli miasto Suwałki, a ponadto wiele wsi i folwarków, pomagali w utrzymaniu innym klasztorom oraz szkole w Suwałkach. Następnie opisano losy eremu wigierskiego po odejściu z niego kamedułów w 1800 r. – powolne popadanie w ruinę, ogromne zniszczenia wojenne,

¹ Informacje dostępne na stronie internetowej:

http://www.wigry.org.pl/kameduli/350_lat.htm, [dostęp: 20.05.2021 r.]

² Informacje dostępne na stronie internetowej:

https://opoka.org.pl/biblioteka/D/DZ/kr_kameduli.html, [dostęp: 20.05.2021 r.]; Maciej Ambrosiewicz, *Wigry. Historia miejsca i ludzi*, Kielce 2018, s. 14-19.

³ Informacje dostępne na stronie internetowej: <https://parafia.wigry.pro/parafia/historia-klasztoru.html>, [dostęp: 20.05.2021 r.]

⁴ Maciej Ambrosiewicz, *Dzieje wigierskiego klasztoru (1)*, Kwartalnik Wigry 1/2003, http://www.wigry.org.pl/kwartalnik/nr1_2003.htm [dostęp: 11.05.2021 r.]

brak środków na odbudowę i prawidłowe utrzymanie obiektu⁵. Historię klasztoru zakończono pozytywnym akcentem, bowiem zapoznano uczestników projektu z działalnością organizacji Wigierskiego Aeropagu Nowej Ewangelizacji (WANE) oraz Fundacji WIGRY PRO⁶.

Zwieńczenie spotkania warsztatowego stanowiło przybliżenie sylwetki osoby szczególnie istotnej w historii pokamedulskiego klasztoru w Wigrach – Jana Pawła II oraz jego związków z tym miejscem. Papież-Polak przebywał na Wigrach w trakcie swojej pielgrzymki do Polski w dniach 8-10 czerwca 1999 r. Po dzień dzisiejszy znajduje się tam wiele pamiątek związanych z jego obecnością – zachowane w nienaruszonym stanie apartamenty, w których przebywał, przedmioty, które po sobie pozostawił a także, co najistotniejsze – relikwie zawierająca kroplę jego krwi. Prelegentka przedstawiła przebieg wizyty Jana Pawła II na tych ziemiach, wskazując jego poszczególne elementy, jak np. modlitwa przed obrazem Matki Boskiej Studzieniczańskiej w Sanktuarium Maryjnym w Studzienicznej, rejs statkiem „Tryton”, spotkanie z rodziną Milewskich ze wsi Leszczewo czy wysłuchanie koncertu zespołu „Pogranicze”⁷.

Druga część wygłoszonego przez prelegentkę wykładu dotyczyła tematyki Wigierskiego Parku Narodowego. Przedstawione zostały charakterystyczne, wyróżniające się na tle innych miejsc Polski walory parku, dowodzące temu, dlaczego to miejsce zostało objęte tak ścisłą ochroną przyrody oraz krajobrazu. Wstęp do późniejszej wizyty studyjnej na terenie samego Parku obejmował m.in. informacje dotyczące historii powstania tego kompleksu, gatunków zwierząt go zamieszkujących i występujących tam roślin oraz wyjątkowych ekosystemów wodnych.

Poruszona została kwestia tzw. „sucharów”, jak zwane są wyjątkowo licznie występujące na Suwalszczyźnie dystroficzne jeziora. Ta regionalna nazwa wprowadzona została do nomenklatury naukowej przez znanego badacza jezior wigierskich oraz kierownika tamtejszej stacji hydrobiologicznej – Alfreda Lityńskiego⁸. Prelegentka opowiedziała o genezie powstania tych śródlęśnych jezior – m.in. to, że miało to miejsce podczas zlodowacenia północnopolskiego wskutek topnienia martwych brył lodu⁹ oraz przedstawiła składniki fauny i flory w nich występujące.

⁵ Maciej Ambrosiewicz, *Wigry. Historia miejsca i ludzi*, Kielce 2018, s. 20-57.

⁶ Informacje dostępne na stronie internetowej: <https://fundacja.wigry.pro/historia-pokamedulskiego-klasztoru-w-wigrach/>, [dostęp: 20.05.2021 r.]

⁷ Informacje dostępne na stronie internetowej: <https://adonai.pl/jp2/?id=129>, [dostęp: 20.05.2021 r.]

⁸ Informacje dostępne na stronie internetowej: <http://www.wigry.org.pl/glowne/jeziora.htm>, [dostęp: 25.05.2021 r.]

⁹ Informacje dostępne na stronie internetowej:

<https://suwalszczyzna.com.pl/info/miejsca/suchary---tajemnicze-jeziorka-lesne>, [dostęp: 20.05.2021 r.]

Spotkanie warsztatowe zwieńczone zostało otwartą dyskusją, podczas której uczestnicy projektu mieli możliwość zadawania pytań uszczegóławiających nurtujące ich kwestie oraz wymienienia się swoimi spostrzeżeniami.

Po przerwie obiadowej nastąpiło oprowadzenie po obiekcie kompleksu klasztornego przez ks. dr Jacka Stefańskiego. Duchowny w kompleksowy sposób przedstawił historię zakonników zamieszkujących obszar półwyspu wigierskiego oraz wskazał poszczególne miejsca usytuowane na terenie zespołu klasztornego opowiadając o aktywnościach zakonników z nimi związanych.

Interesująca narracja ks. Stefańskiego prowadziła poprzez wnętrza kościoła parafialnego pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny w Wigrach, jego podziemia zawierające krypty ojców kamedułów, zrekonstruowane eremy, które pierwotnie były domami pierwszych na tych ziemiach pustelników oraz wieżę zegarową, z której podziwiać można było piękny wigierski krajobraz. Szeroka, wszechstronna wiedza ks. Stefańskiego, pozwoliła na uzyskanie wiedzy dotyczącej kwestii historycznych, m.in. informacji o obiektach, które nie przetrwały do czasów nam obecnych.

Ks. Stefański przeprowadził również krótki wykład pt. „Jan Paweł II i jego pobyt na Wigrach”, w trakcie którego opisał te ważne wydarzenia z czerwca 1999 r. oraz zaprezentował uczestnikom projektu apartamenty szczególnie związane z osobą Ojca Świętego – jego sypialnię, jadalnię, kaplicę oraz salę wystawową zawierającą zdjęcia z jego pielgrzymki do Polski. Przewodnik wielokrotnie wskazywał, iż obiekty te, łącznie z oryginalnymi, przywiezionymi i pozostawionymi tu przez Jana Pawła II przedmiotami, trwają w niezmienionej formie do dnia dzisiejszego.

Kolejny dzień rozpoczęto spotkaniem z dyrektorem Wigierskiego Parku Narodowego – mgr inż. Tomaszem Huszcza. Przewodnik w pierwszym punkcie spotkania zabrał uczestników projektu na punkt widokowy nad jezioro Wigry, znajdujący się nieopodal klasztoru. Następnie przeniesiono się do siedziby Wigierskiego Parku Narodowego w Krzywem, gdzie można było zapoznać się ze składającą się z kilku części wystawą przyrodniczą pt. „Nad Wigrami”¹⁰. Ukazywała ona elementy wigierskiego środowiska, w jakich żyją tutejsze zwierzęta – zarówno te lądowe, jak i wodne oraz prezentowała liczne ich okazy, poczynając od ptaków poprzez ssaki, gady, płazy czy też owady. Wrażenie robiła również gablota zawierająca wypreparowane ryby z rodzimych wód¹¹. Nieco dłużej zatrzymano się przy gatunku siei, o której dane było usłyszeć legendę, powiązaną z obiektem klasztoru w Wigrach. Dyrektor przedstawił również oś czasu prezentującą najistotniejsze wydarzenia, jakie

¹⁰ Informacje dostępne na stronie internetowej: <http://atrakcjepodlasia.pl/atrakcje-turystyczne/krzywe-siedziba-wigierskiego-parku-narodowego/>, [dostęp: 20.05.2021 r.]

¹¹ Informacje dostępne na stronie internetowej: <http://atrakcjepodlasia.pl/atrakcje-turystyczne/krzywe-siedziba-wigierskiego-parku-narodowego/>, [dostęp: 20.05.2021 r.]

miały miejsce na terenie obecnego Wigierskiego Parku Narodowego na przestrzeni wieków.

Następnie przewodnik poprowadził uczestników na teren parku, na trasę obejmującą m.in. wspomniane podczas wykładu warsztatowego jeziora śródlądowe – suchary. Trasa urozmaicona była wieloma tablicami poglądowymi ukazującymi faunę i florę występującą na tym obszarze, a także te odnoszące się do sfery hydrograficznej – a więc tak licznie występujących tu zbiorników wodnych. Pan Huszcza, zwrócił również uwagę na widniejące na niektórych starych sosnach zabliznione nacięcia w korze w kształcie jodełki – tzw. spały żywiczarskie. Wyjaśnił, że nacięcia te służyły pozyskiwaniu żywicy z drzew w procesie żywicowania¹². Jednym z ostatnich punktów wędrowki po Wigierskim Parku Narodowym, było stanowisko, przy którym przedstawiony został krótki wykład na temat zabytków archeologicznych, jakie odnaleziono na tym terenie. Zaznaczone zostało, że najstarsze z nich pochodzą sprzed dwunastu tysięcy lat i związane są z przemieszczaniem się przez te tereny ludności, podążającej za stadami reniferów¹³.

Wizyta studyjna zakończona została zaproszeniem na przyszłe ponowne otwarcie wystawy etnograficznej „Ocalić od zapomnienia. Składa się ona z pamiątek rodzinnych, przekazanych przez osoby prywatne, mających za zadanie przybliżenie oglądającym historię i życie mieszkańców terenów wigierskich¹⁴. Wśród ponad 700 zgromadzonych eksponatów odnaleźć można zarówno narzędzia: rolnicze, budownicze oraz związane z rzemiosłem i wytwórczością, jak i przedmioty znajdujące się na wyposażeniu domów czy też stroje ludowe¹⁵.

Po zakończeniu wizyty studyjnej w Wigierskim Parku Narodowym nastąpił powrót do miejsca zakwaterowania, gdzie nadszedł czas na podsumowanie pierwszego etapu organizowanego projektu. Uczestnicy podzielili się swoimi spostrzeżeniami na temat zwiedzonych obiektów oraz historii związanych z tym miejscem. W trakcie wizyty wykonana została szeroka dokumentacja fotograficzna, mająca na celu ukazanie wszystkich elementów pobytu na terenie Wigier.

Sprawozdanie sporządziła:
Mgr Justyna Granatowska

---

¹² Informacje dostępne na stronie internetowej: <http://www.wigry.org.pl/las/7.htm>, [dostęp: 20.05.2021 r.]

¹³ Informacje dostępne na stronie internetowej:
<http://www.wigry.org.pl/glowne/osadnictwo.htm>, [dostęp: 20.05.2021 r.]

¹⁴ Informacje dostępne na stronie internetowej: <http://www.wigry.org.pl/ocalic/index.htm>, [dostęp: 20.05.2021 r.]

¹⁵ Elżbieta Szkiruć, *Wystawa etnograficzna w Krzywem*, Kwartalnik Wigry, 2/2001, http://www.wigry.org.pl/kwartalnik/nr2_muzeum.htm, [dostęp: 20.05.2021 r.]